

1960.3

001

10 DECEMBER 1824 - 13 MEI 1905

Georg Jan

Casper Cavaljé

Eigendom:
Vereniging Oud

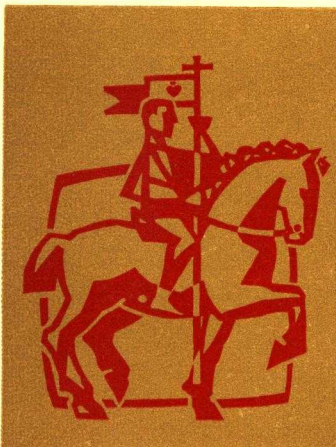
1960.3

1960.3a

HERINNERINGEN AAN

Georg Jan Casper Cavaljé,

GEBOREN TE ZWOLLE 10 DECEMBER 1824 / OVERLEDEN TE EDE, 13 MEI 1905

Dit boekje is op verzoek van het Bestuur van de „Vereniging tot stichting en instandhouding van Scholen met de Bijbel te Ede“, geschreven door B. D. Eijgenraam.

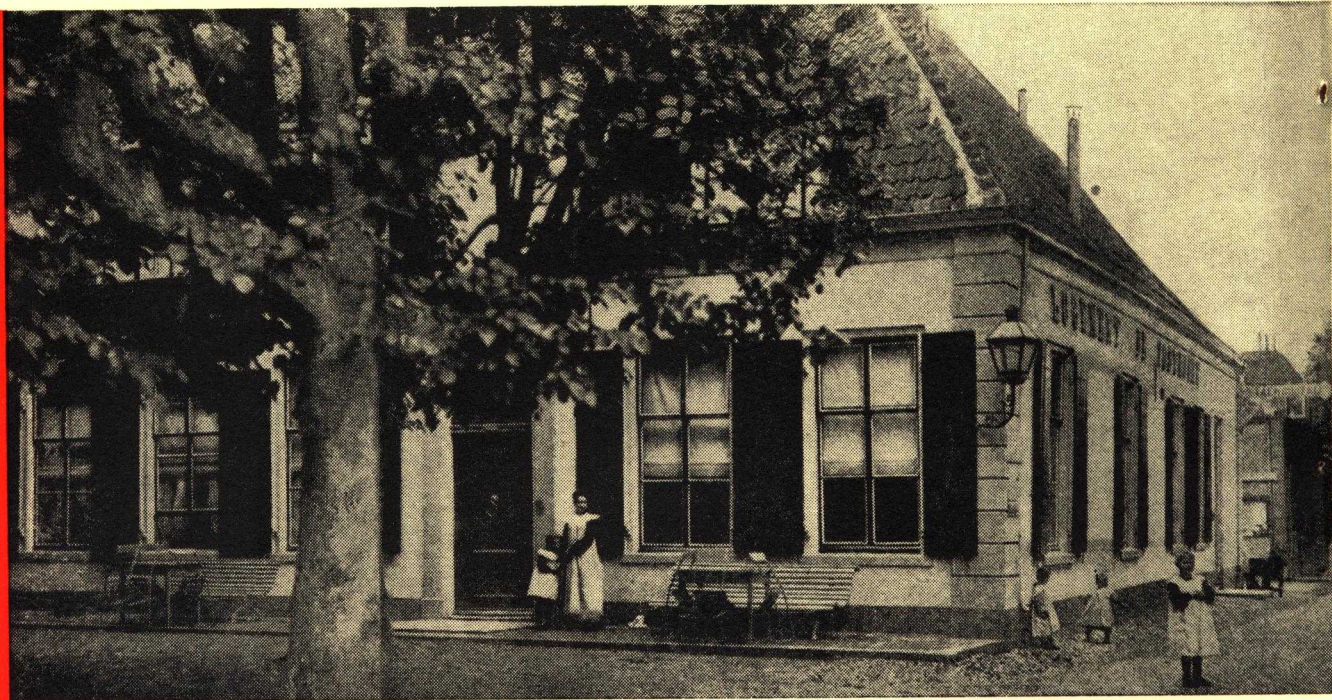
Eigendom:
Vereniging Oud-Ede

Ter inleiding

In de dagen, nu ongeveer twee jaar geleden, dat men bezig was een gedeelte van het kerkhof aan de Paasbergerweg op te ruimen, kwam een oudere Edeenaar bij de voorzitter van het Bestuur van de „Vereniging tot Stichting en Instandhouding van Scholen met de Bijbel te Ede“, de heer J. Tulp, die hem vertelde, dat hij op het „Oude Kerkhof“ was gaan zoeken naar het graf van de heer Cavaljé, maar dat hij niets had kunnen vinden.

Dit had hem teleurgesteld en hij was van mening dat het Schoolbestuur toch wel wat ondankbaar was geweest tegenover iemand, die zoveel voor de School met de Bijbel en de Gereformeerde Kerk van Ede gedaan had.

Logement „De Posthoorn“

Ede omstreeks 1875

In mei van het jaar 1876 vestigde de heer Cavaljé, een rustend Amsterdams koopman, zich in Ede. Dit was in die dagen voor het Veluwe dorpje, dat Ede toen was, niet zo'n bijzondere gebeurtenis, want er woonden hier toen heel wat deftige families en de hele zomer door waren er pensionisten in de bekende hotels, zoals: „De Posthoorn“, „Het Hof van Gelderland“, „Hotel Van Laar“ (nu „De Witte Hinde“) en niet te vergeten „Buitenzorg“.

Wel de helft van de oppervlakte van het dorp werd ingenomen door herenhuizen en kostscholen, alle met heel grote tuinen. Het dorp besloeg toen slechts een klein deel van wat het nu is. De Stationsweg was een zandweg, omzoomd door berken en akkermaalschout, dat de naam van bos niet kon dragen.

Waar nu het Politiebureau is, stond de villa „Heesterheide“ met een tuin, die verder reikte dan de tegenwoordige Klinkerbergerweg, die toen nog niet bestond. Naast „Heesterheide“ stond het woonhuis van de heer J. Tulp, stichter van de reeds meer dan 100 jaar bestaande houtzagerij. Het huis „Kieck Uyt“ staat op de plaats van de grote kostschool van de heer Hartelust, die een driehoekige tuin had, ingesloten door Stationsweg, Beukenlaan en Maanderweg. Deze tuin was op zichzelf een bos, van in hoofdzaak beuken, waarvan er nog enkele over zijn in de tuin van „Kieck Uyt“. Aan het Maandereind - de naam

geeft aan, dat het dorp daar op-hield - stonden enkele huisjes. Alleen waar nu de winkel van Van Schuppen is, stond de villa van de Graaf Van Hogendorp, nazaat van degene, die bekend is uit het „Driemanschap“ van 1813. Dan kwam het Jodenkerkhof, een stukje verwaarloosd terrein met een ijzeren hek er om heen. En waar nu de textielzaak van Toes (voorheen E. J. Roelofsen) is, stond de boerderij, annex kruidenierszaak, van Hermannes van Scherrenburg.

Het nieuwe Spaarbankgebouw staat, waar eens „Klarendaal“ was, een groep van twee blokken elk van vier arbeiderswoningen. De Telefoonweg had nog geen naam; men sprak van „Achterdorp“. Het was een zandweg met een kroegje, op de plaats waar nu het restaurant „Kota Radja“ (het vroegere Stationskoffiehuis) is. De naam „Telefoonweg“ is verzonnen door de

herbergier, toen er een particuliere telefoonlijn langs deze weg werd aangelegd, die liep van „Hotel Van Laar“ bij het station Ede-Wageningen (dat toen algemeen „De Keet“ werd genoemd) naar „De Posthoorn“ in de Notaris Fischerstraat. Door middel van die lijn waarschuwen de gebroeders Van Laar, die hotels exploiteerden, elkaar als er „vrachtjes“ waren voor de stalhouderij, die eigendom was van Van Laar in „De Posthoorn“.

De Telefoonweg had verder in totaal nog drie woningen. De Arnhemseweg was praktisch ook zonder woningen. Er stonden slechts enkele kleine huizen in de omgeving van het tegenwoordige postkantoor. Op de plaats van de Edese Apotheek was een tol, die eigenlijk de afsluiting van het dorp in oostelijke richting aangaf.

De Grotestraat was iets dichter bebouwd. Er stonden daar enkele

boerderijen, en verder waren er wat onaanzienlijke huisjes, waarin op de meest eenvoudige wijze wat handwerk verricht werd, waarmee overigens niets ten kwade gezegd wil worden van degenen, die er hun vak uitoefenden, want daar waren zeer bekwame ambachtslieden bij.

„Het Hof van Gelderland“ was hier het centrale punt. Het perceel strekte zich uit vanaf de tegenwoordige winkel van Zijlstra tot en met de autozaak van Van Laar. Naast het hotel was aan de noordzijde een grote doorrijshuur voor bespannen voertuigen, zodat de paarden onderdak waren, als de baas even „opstak“ in „Het Hof“. Voor een brandewijntje en een goede sigaar samen was deze toen niet meer dan vijf cent kwijt.

Tegenover het hotel was een „overtuin“ die heel wat breder was, dan nu de markt is, en die reikte tot aan de Brouwerstraat. In deze tuin met haar prachtige oude bomen en struiken in velerlei soort, waren zitjes, sommige onder treurbomen, en ook meerdere koepels voor de gasten, vooral pensiongasten, die jaarlijks weerkeerden, en hier als het ware in het bos zaten.

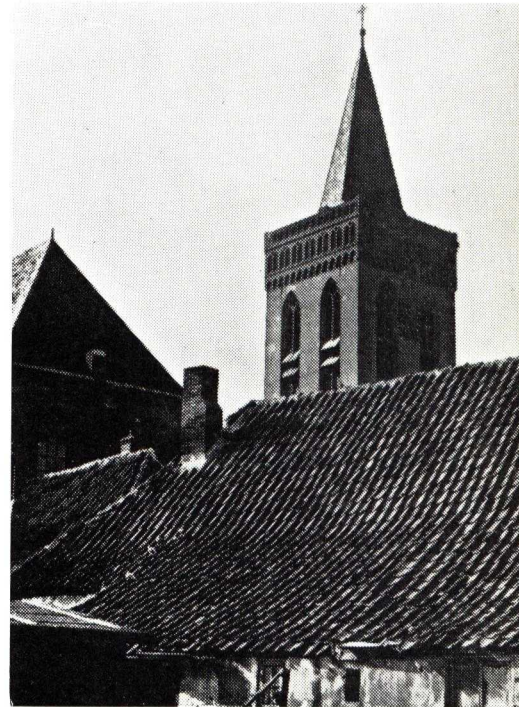
De oude eiken op de grens van markt en Brouwerstraat staan er voor oudere Edenaren nog altijd als stille getuigen van die vroegere grootheid.

Deze overtuin behoorde oorspronkelijk niet bij „Het Hof van Gelderland“, maar bij een villa in de Torenstraat, die

„Rozenhage“ heette en bewoond werd door de familie Kleinhoonte. Dit schijnt een oude, voorname familie geweest te zijn. In de Napoleontische tijd was een der Kleinhoontes vrederechter. De Kleinhoontes waren bevriend met het Koningshuis. Het is bekend, dat Koning Willem II er wel eens lunchte als hij onderweg was van Het Loo naar Station Ede-Wageningen. De „Rijnspoor“ leidde langs Ede en voor Apeldoorn was Ede het dichtst bijgelegen station! De Koning maakte dikwijls de reis van Het Loo naar Den Haag over Ede. Hij reed dan in een open rijtuig, gespannen met vier Engelse volbloedpaarden, in galop deze afstand van meer dan 30 km. Alleen in het Edese Bos moest stapvoets gereden worden, om de Koning te laten genieten van het prachtige beukenbos, dat op deze route zo'n grote tegenstelling vormde met de zandverstuivingen en heidevelden, die toen op de Veluwe overheersten.

In „Eenzaam, maar niet alleen“ beschrijft Prinses Wilhelmina dergelijke tochten, die zij met haar vader, Koning Willem III, maakte, ook met volbloeds, in galop, van Het Loo naar Soestdijk en van Haar en Prins Hendrik, die deze weg met hackney's in onafgebroken draf aflegden.

Na de familie Kleinhoonte werd „Rozenhage“ bewoond door de familie De Vries Robbé, die hier nog meer huizen had. In het begin van deze eeuw deed het dienst als

postkantoor en daarna weer als particuliere woning van de heer Loman (later gemeentesecretaris van Bodegraven), die het de naam „Mignon“ gaf. Thans doet het dienst als gebouw van de Gemeentelijke geneeskundige dienst. Toen het voordien „Sociale Zaken“ huisvestte, is het koetshuis, dat aan de Brouwerstraat grensde, er afgebroken.

Naast en tegenover de Oude Nederlands Hervormde Kerk moet eeuwenlang het dorpscentrum geweest zijn. Hier stonden, ongeveer tegenover de kerk: de openbare school (voorgangerster van die op het Maandereind) en het postkantoor. Ook waren er enkele zaken gevestigd. Kenmerkend was „De Waag“, die voorheen onder de toren was en toen natuurlijk een gemeentelijk bedrijf. Later was het particulier bezit van de familie Bussink, die er jarenlang de bos-

bessen „ontving“, welke hier bij duizenden kilo's geleverd zijn, om naar Engeland te worden verzonden.

Op de toen nog niet begroeide pleinen naast de kerk werd markt gehouden. Dit betekende toen nog niet veel, want eieren en boter (in kluiten) leverden de boeren aan de kruideniers; de visafslag was wel 't voornaamste.

Voordat Ede een school had, schijnt er „onder de toren“ ook les te zijn gegeven. Over de vraag of deze gelegenheid geschikt was, wat licht en temperatuur betreft b.v., zou nu niet meer gediscussieerd behoeven te worden. Allicht was de particuliere school, die door een landbouwer Van Holland, des winters in een leeg schaphok aan de „Planken brug“, bij Maanderbuurtweg 68, gehouden werd, nog geschikter, deze werd tenminste verwarmd, want de kinderen moesten zelf turf meebrengen. Die turf werd door de boeren gestoken in de lage veenachtige weilanden in de omgeving van deze „school“; men stak zoden ter dikte van een turf van het weiland en gebruikte deze „brandzoden“ in de open haard.

's Zomers gaf Van Holland geen les. Dan was hij te druk met zijn boerderij. Trouwens de kinderen zouden ook niet gekomen zijn, want die moesten van jongs af meewerken op vaders bedrijf, dat toen maar een uiterst karig bestaan opleverde.

Ten noorden van de kerk, waar nu de zaak van Paap is,

stond het Ambtshuis, met het doktershuis er naast in het pand waar thans Haffmans zijn zaak drijft. Het pand in de Grotestraat, waar nu de „Rotterdamse Bank“ gevestigd is, was het woonhuis van de familie Houtzagers, waaruit de eerste theologische kandidaat van de Vrije Universiteit stamt, de later zo bekende predikant van Kootwijk. Het gebouw, waarin de galanterie-zaak van Blokker gevestigd is, was een herenhuis, het massale oude huis op de tegenoverliggende hoek van de Bergstraat was een kostschool.

In de 18e en 19e eeuw zijn er meerdere kostscholen in Ede geweest. Het meest bekend zijn: „Kernheim“, waarvan o.m. Anna Maria Moens directrice is geweest en „Erica“ van de heer Hartelust, wiens school tot even na 1900 heeft bestaan. Laatstbedoeld gebouw was zo groot, dat er in 1914,

een compagnie infanterie (250 man) in gelegerd kon worden. De heer Hartelust moet een groot natuurminnaar geweest zijn, die met zijn leerlingen veel wandelingen maakte. Omstreeks Pinksteren ging hij altijd een keer met hen naar de Westerbergen. Voor degenen, die zo'n grote tocht niet konden volbrengen, reed een voermanswagen van overbuurman Van Steenbeek mee.

Nadat de kostschool wegens hoge ouderdom van de eigenaar gesloten was, werd het gebouw nog meerdere jaren bewoond door de familie Baron Bentinck Van Schoonheten, waarna het eigendom werd van de heer L. Tulp, wiens familie het tenslotte liet verbouwen tot wat nu „Kieck Uyt“ is.

De „Sterrenberg“, nu gemeentehuis, „Buitenzorg“ en „Brouwershoeve“ zijn ook kostscholen geweest. Van de laatste herinner ik

mij het hoofd, de heer Peizel, nog wel. Hij was een vriend van mijn vader. Zijn school was eigenlijk een gewone, Christelijke U.L.O.-school zonder examen of diploma; de openbare U.L.O. op de markt was er de voortzetting van. Deze werd door de gemeente Ede gesticht om in de behoefte aan meer uitgebreid onderwijs te voorzien en werd aanvankelijk ook als een Christelijke school geëxploiteerd. Van de kostschool „Kernheim“ is Isaäc da Costa nog leerling geweest. Een oude dorpsgenoot vertelde me, dat zijn moeder Da Costa eens had horen spreken in de Oude Hervormde Kerk. Waarschijnlijk was dit bij een rouwdienst of bij een latere herdenkingsdienst voor Anna Maria Moens. Het had haar toen zo gefraspeerd dat Da Costa tijdens zijn rede gezegd had: „Wat ben ik blij een Jood te zijn, want Degene, die in de hemel is en aan de rechterhand Zijns Vaders troont, was, op aarde, ook een Jood“.

Rondom de herberg „De Roskam“, die er nu nog is, was het oudste deel van het dorp, waarvan het meeste al lang is verdwenen. In de late middeleeuwen was hier het dorpscentrum. Bij de herberg waren heel grote stallen, waar soms de gehele winter de paarden van de Hessen stonden, als zij door de hoge waterstand in de Gelderse Vallei werden opgehouden.

Het oostelijke einde van het dorp werd gevormd door de „Armenhuizen“, die omstreeks 1920 zijn afgebroken.

Aan de Bunschoterweg en de Kreelseweg stond slechts hier en daar een huis.

In de Bospoortstraat, die van de hoek bij Geels tot hotel „De Bospoort“ liep, stonden ook maar enkele huizen, meest arbeiderswoningen, in de vorm van boerderijen gebouwd, die ook allen een deel met enig vee hadden.

Bij de herberg „De Korenbloem“, slechts één huis verder dan „De Bospoort“, begon de „Bosallee“, een laan, die doorliep tot in het Edese Bos. In onze jeugd stonden hier nog (tot het begin van de eerste wereldoorlog) de dubbele rijen heel oude beuken; in enkele ervan zaten grote ijzeren krammen, waarvan men vertelde, dat ze er in geslagen waren door de Kozakken, om er hun paardjes aan vast te binden, toen zij in 1812, op doorreis naar Utrecht, een paar dagen in Ede vertoefden.

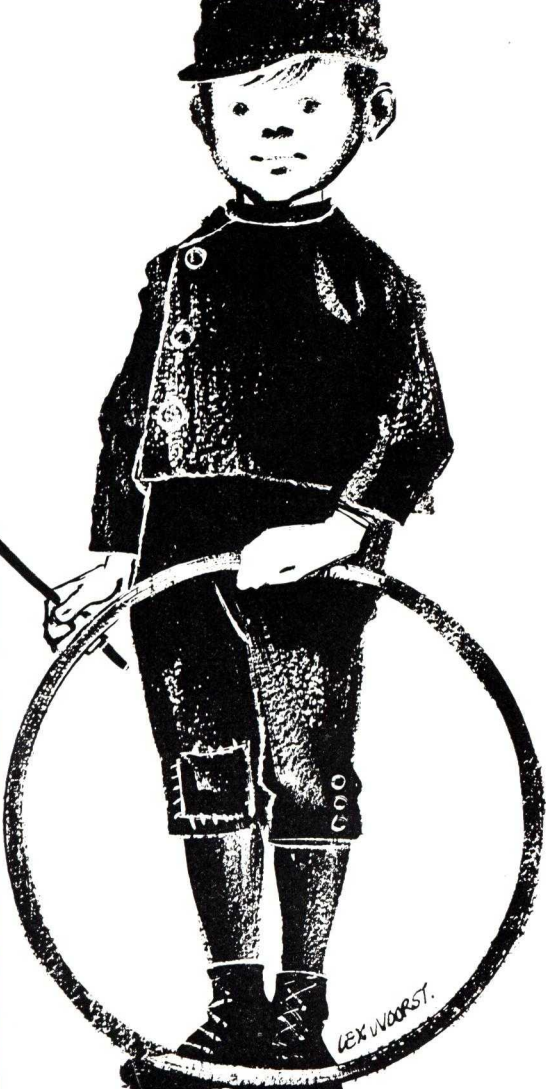
Noordelijk vormden het huis „De Stompekamp“ van de familie Knuttel, dat een tuin had tot bij de boterfabriek, en de kostschool „Buitenzorg“ het sluitstuk van het dorp.

Aan de Bergstraat vond men toen tegenover de Bunschoterweg, het grote huis „Pacifica“, omringd door een grote, hoogommuurde tuin. Omstreeks 1880 woonde hier een gepensioneerd officier: Elout van Soeterwoude, een broer van de bekende strijder voor de School met de Bijbel, de man, die het woord voerde bij het aanbieden van het Volkspetitionement aan Koning Willem III op 13 augustus

1878. De 304.000 handtekeningen van personen, die vroegen om verwerping van de wet, die het christelijk onderwijs bijna onmogelijk zou maken, waren samengebonden in 15 folianten.

Deze Elout van Soeterwoude logeerde wel bij zijn broer op „Pacifica“ en ongetwijfeld zal de heer Cavaljé, die toen al een paar jaar hier woonde, het onderwerp van de schoolstrijd, dat beiden zo interesseerde, wel eens met hem besproken hebben.

„Pacifica“ heeft nog meer voor ons interessante bewoners en gasten geherbergd. Zo woonde er lange tijd de kunstschilder Edzard Koning, die aan Prinses Wilhelmina schilderles gaf. Na hem heeft de dichter-schrijver Arthur van Schendel er jaren gewoond. Bij hem logeerde dikwijls gedurende de gehele zomer Jan Toorop, de beroemde tekenaar-schilder. Wij za-

Een Edese schooljongen, getekend naar een oude foto

gen in zijn zo bekende „Kinderkopjes“ duidelijke gelijkenis met de kinderen van Van Schendel : dezelfde eigenaardige oogopslag!

Dat Ede in de kunstenaarswereld wel bekend was, bewijst ook het feit, dat op „Zonneberg“ (de tegenwoordige behuizing van de dienst Gemeentewerken) de kunstschilder Willem Witsen woonde, het meest bekend door zijn sneeuwlandschappen in Ede en omgeving gemaakt. Witsen was hier op kostschool geweest en had toen waarschijnlijk reeds de onderwerpen voor vele van zijn schilderstukken gevonden. Bij hem logeerde jaar op jaar de grote dichter der „Tachtigers“, Willem Kloos.

De aanwezigheid van zoveel welgestelden betekende voor menige Edenaar een bron van inkomsten. Velen vonden werk als koetsier of als tuinman en deden dan tevens allerlei werkjes, die op het terrein van een huisknecht lagen.

Timmermans-, metselaars- en schildersbazen hadden veel „klantenwerk“, zoals dat in vakkringen genoemd werd, want de huizen werden goed onderhouden.

Ook de pensiongasten leverden een belangrijke bron of nevenbron van bestaan. De herenhuizen met hun mooie tuinen en de vrije wandeling in de bossen maakten Ede tot een aantrekkelijk oord. In het dorp zelf waren zoveel bomen, dat, wie in die tijd op de omloop van onze oude

Vroeger werd de markt gehouden op het terrein voor de tegenwoordige eierveiling

grijze toren stond, de indruk kreeg op een bos neer te zien. Nauwelijks zag men enkele stukken van daken. De vele linden, die langs de wegen stonden, en die plat gesnoeid waren tot muren van blad, zullen ongetwijfeld daartoe hebben bijgedragen. Zij waren kenmerkend voor Ede. De Telefoonweg, die tot voor kort veel linden als leibomen had, liet vooral op het zuidelijke gedeelte, duidelijk zien, hoe prachtig zulke bomen als camouflage dienden voor lelijke gevels, vooral van de huizen, die met hun achterkant naar de weg stonden.

Midden in het dorp had de heer Cavaljé een huis gekocht, dat er nu nog staat. Aan de oorspronkelijke vorm ervan is nog slechts weinig veranderd, maar nu staat het op de nominatie om te verdwijnen. Het is „Brouwershoeve“ op de hoek van Brouwerstraat en Torenstraat. Ook dit huis had een heel grote tuin,

die vanaf het huis steeds breder werd, totdat zij, ongeveer op de plaats waar nu de spoorlijn Ede-Amersfoort ligt (die toen nog niet bestond) van de Brouwerstraat tot de Molenstraat reikte en nog over de Telefoonweg heen liep. Het gehele terrein, waarop nu de Scholen met de Bijbel staan, behoorde er bij.

Op de plaats, waar thans de smederij van Hendriks aan de Molenstraat is, had de heer Cavaljé een boerderij, waarop een zekere Beulekamp het bedrijf leidde. Aan de Veenderweg had hij bouwland en in de Koesteeg een aan oudere Edenaren goed bekend landweggetje, dat vanaf de plaats, waar Kraatsweg en Veldhuizerweg samenkomen, in westelijke richting loopt, een paar stukken weiland. Naast de boerderij stond een koetshuis, waarover meer vermeld zal worden.

In onze jeugd werd vaak verteld dat „Brouwershoeve“ een klooster was geweest, met een terrein dat zich uitstreckte tot en met de boerderij „Proostdij“, nu bewoond door de familie B. Bleyenbergh, die haar bouwland heeft moeten afstaan voor de woningbouw van Ede-West. Hoe het zij, „Proostdij“ is altijd iets bijzonder geweest. In oude boeken vindt men het vermeld als een ridderhofstede. De grachten er omheen vormden in onze jeugd een attractie voor ons, al waren die toen al niet diep meer. Zeker mede om het interessant te maken, werd er vaak van verteld, dat er een onderaardse gang liep van „Proostdij“ naar „Brouwershoeve“. Toen de riolering door de Telefoonweg werd aangelegd, hebben we steeds opgelet of er iets te vinden zou zijn, dat duiden kon op de waarheid van dit vertelsel, maar we hebben niets dergelijks kunnen ontdekken.

Het komt ons voor, dat de heer Cavaljé, aanvankelijk niet veel plezier heeft gehad van zijn vestiging in Ede, want toen hij hier vijf weken woonde stierf zijn eerste vrouw: Maria Magdalena Ghijs (op 11 juni 1876). Wij vragen ons af, had hij misschien voor haar gezondheid zijn oude huis aan de Keizersgracht in Amsterdam verlaten? Navraag is niet meer mogelijk. Personen, die zo iets nog zouden kunnen weten, zouden immers in 1876 reeds tot de volwassenen moeten hebben behoord.

Na anderhalf jaar hertrouwde de heer Cavaljé. Dit huwe-

lijk bleef, evenals het eerste, kinderloos.

Zijn tweede levensgezellin vond hij in Ede. Het was de toen 45-jarige Christina Maria Geertrui Clant, dochter van een Lutherse emeritus-predikant, die het huis bewoonde, dat later, gedurende meer dan een halve eeuw pastorie bij de Gereformeerde Noorderkerk was. Waar nu deze kerk staat, was de tuin van de villa. Deze tuin grensde aan die van „Buitenzorg“. De spoorlijn was er toen n.l. nog niet. Deze is immers pas in het begin van deze eeuw aangelegd. Naast de pastorie stond aan de zijde van de Notaris Fischerstraat, toen Posthoornstraat geheten, een flink koetshuis. De bijzondere bomen bij de pastorie, die helaas, naar ik vernomen heb, binnenkort zullen verdwijnen, laten er nog iets van zien, met welke prachtige, parkachtige tuinen de voorname huizen vroeger omringd waren. Als men dan weet, dat aan de tegenoverliggende hoek van de Notaris Fischerstraat ook een soortgelijke villa stond, (van de familie Van Eeghen, later van de familie Tromp en daarom „Trompenburg“ geheten), wat meer naar achteren, ongeveer tegen de tuin van drogisterij „De Vijzel“, met ook zo'n mooie tuin, dan kan men zich indenken dat aan deze zijde Ede een deftige entree had.

Het wonen in een lomp, onpraktisch huis als „Brouwershoeve“ is de heer Cavaljé zeker niet zo goed bevallen, want aan de Telefoonweg liet hij zich een kleiner, maar

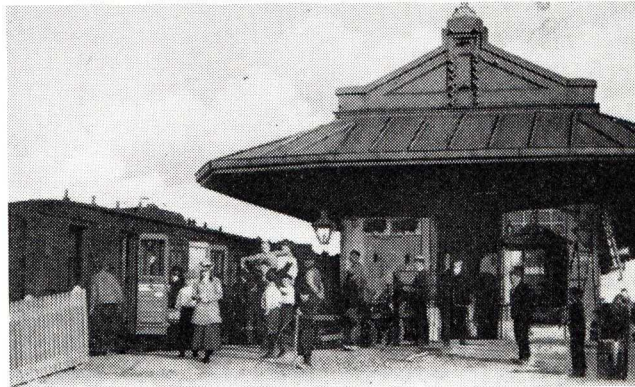
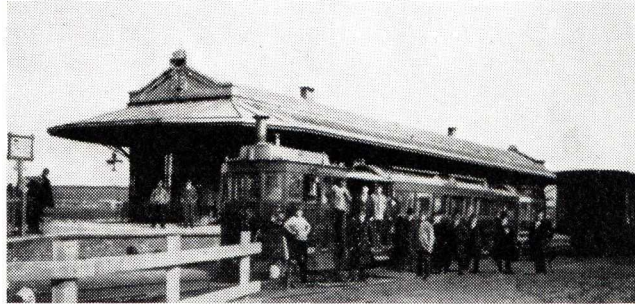
veel statiger huis bouwen. Het stond recht tegenover het terrein waarop later de Scholen met de Bijbel verzezen. Deze percelen waren even breed. Om dit huis hoog en droog te doen staan, gebruikte de heer Cavaljé zand van zijn bouwland, waar nu het schoolplein is. Daar ontstond zodoende een diepe tuin, die als groententuin dienst deed en omringd was met een hoge beukenhaag. De tuin om het huis was in hoofdzaak een beukenbos van misschien wel 100 jaar oud en langs de zijanten van deze tuin waren bijzonder aantrekkelijke lannen, berceaus geheten. In de volksmond waren het de „parasouwen“. Zij bestonden uit beuken, die slechts een halve meter van elkaar stonden en waarvan de toppen twee aan twee in elkaar geënt waren, zodat levende bogen ontstonden, alle van precies dezelfde vorm. De berceau langs de Brou-

„De Keet“, het station Ede-Wageningen

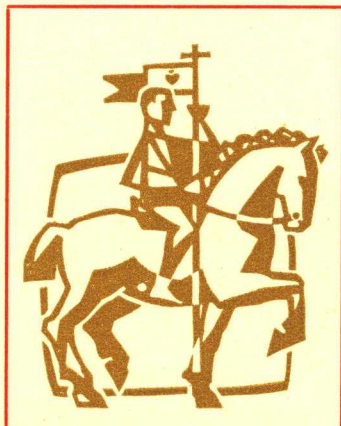
„Bello“, op de bovenste afbeelding, verzorgde het personenvervoer tussen Ede en Wageningen

werstraat, liep van de Telefoonweg tot bijna aan het punt waar nu de spoorwegovergang is. Die aan de noordzijde van de tuin was wat korter. Er in wandelende kreeg men het idee onder een dicht, levend gewelf van beukebladeren te lopen. Deze berceaus vormden dan ook één van de bezienswaardigheden van Ede. Op zomeravonden stonden er altijd mensen voor te kijken.

Langs de Telefoonweg stond een stevig ijzeren hek met in het midden een inrijhek, waardoor men langs twee zijden, om een rond gazon, waarin een groot perk met stamrozen, de hoge hardstenen stoep kon bereiken, die aan beide kanten een trap van vijf treden had. Het inrijhek doet nu nog dezelfde dienst bij de oprijlaan van de eerste boerderij links in Het Broek, bewoond door de heer W.M. Jochemsen, Rijksweg 19.

Wie was
Georg Jan Casper
Cavaljé?

Na de fragmentarische beschrijving van het dorp Ede in het vorige hoofdstuk wil ik nu een en ander meedelen over de persoon en het leven van de heer Cavaljé. Het zijn enkele persoonlijke herinneringen, aangevuld met mededelingen van meerdere oudere Edenaren, wier bereidheid tot het geven van deze inlichtingen ik dankbaar memoreer. Heel veel er van heb ik verder geput uit hetgeen mijn ouders, die hun overburen waren, ons over de heer en mevrouw Cavaljé vertelden.

Wie was dan deze „Mijnheer Cavaljé“?

Zoals reeds vermeld, vestigde hij zich in mei 1876 in onze woonplaats. Hij was geboren in Zwolle, op 10 december 1824, uit een familie, die tot de kringen van het „Reveil“ behoorde.

Zijn eerste werkkring vond hij in Ommen, waar hij rentmeester was van de Graaf Van Rechteren. Later is hij in Amsterdam gaan wonen, waar hij op de Keizersgracht een z.g. gesloten huis had, waarin hij een handel in dameshoeden dreef. Dit was niet maar zo een hoedenwinkel zonder etalage, maar een zaak, waarin hij uitsluitend de deftigste dames uit het land ontving. Enige keren per jaar reisde hij naar Parijs om de nieuwste modellen in te kopen. Voor het vervoer gebruikte hij eigenaardige kisten, die het model hadden van platenkisten, zoals die in de scholen gebruikt worden. Ze hadden met rood leer beklede schap-

pen, waarop de hoeden werden gelegd. Op het erfhuis, dat gehouden werd enige maanden na het overlijden van zijn weduwe in 1919, zag ik enkele van deze kisten verkopen.

Zodra hij de nieuwe collectie thuis had, kregen de klanten daarvan bericht en met de uitgebreide plichtplegingen van die dagen werden de hoofddeksels „aan de vrouw“ gebracht. Dat dit niet voor een zacht prijsje ging, is wel te begrijpen, maar dat ze f 60 à f 70 per stuk opbrachten, zal menigeen waarschijnlijk bijna ongelooflijk toeschijnen. Enorme prijzen, vooral als men bedenkt dat een gewone werkman toen nauwelijks vijf gulden per week verdiende en de huren voor arbeiderswoningen een paar kwartjes, soms slechts enkele dubbeltjes 's weeks bedroegen.

In Ede trad hij in 't geheel niet op de voorgrond; hij was hier voor

rust gekomen, hij wilde rust hebben. Niet voor niets had hij zijn nieuwe huis „Rusthoeve” genoemd. De enige aansluiting, die hij zocht was bij „het godsdienstige volk” en hij keek daarbij niet naar rang of stand. Zo was b.v. Professor Geesink van de Vrije Universiteit zijn speciale vriend. Deze hooggeleerde vrijgezel was vaak zijn gast. Maar even goed ging hij met de eenvoudigen om, zoals het echtpaar Van den Dikkenberg, dat een klein boerderijtje had op het Oordveld. Elke maandagavond kwam dit tweetal bij hem op bezoek. Het was een vriendelijk mensenpaar, uit Veenendaal afkomstig, dat ik me nog best herinneren kan.

Van oudere vakmensen heb ik wel vernomen, dat ze graag bij de heer Cavaljé werkten. Iemand, die er zelf nogal eens een karweitje verrichtte, vertelde me, dat zij, die er voor hun baas in uurloon werkten, dikwijls wat extra's kregen en 's morgens van tien tot half elf in de schuur of buiten op een bank onder de beuken een koffiepauze mochten houden, waarbij de vaste tuinman Pothoven en later Gerrit Versteeg „met de baard” royaal „intuïtte” uit een grote ketel.

Op „Rusthoeve” waren twee vaste tuinlieden, en wij, die onze jeugd in de naaste omgeving van die tuin doorbrachten, hebben nooit de indruk gehad, dat deze mensen ook maar enigszins gejaagd werden.

Het schijnt dat de heer Cavaljé nog eens van plan geweest is in zijn tuin een hertenkamp in te richten. Het eerste hert kon hij echter al niet in leven houden, wat ook helemaal geen wonder is, want dit was een edelhert, dat op een koude wintermorgen was gevangen door de gebroeders Jan en Marinus van Steenberg, bij de boerderij Maanderbuurtweg 6, waar nu de familie M. Evertse woont. Bij de achtervolging liep het dier zich vast in een bevroren sloot, waarvan het ijs brak, zodat het overmeesterd kon worden.

Als „Marinus-oom”, die later naast de school woonde, ons er over vertelde, zei hij er altijd bij, dat je goed kon zien, dat de Almanak en de krant de leugens in het land brengen. Zelfs op „De Standaard” kon je niet aan, want daar had ingestaan dat een paar boeren op klompen een hert gevangen had-

den, terwijl ze op de kousen waren geweest, want ze hadden de klompen achteruit gegooid!

Van meerdere oudere Edenaren vernam ik, dat zij zich goed herinneren, dat de heer en mevrouw Cavaljé bijna dagelijks een wandelingetje maakten naar de oudere zuster van mevrouw, die nog woonde in het ouderlijke huis, dat later de Gereformeerde Noorderpastorie was.

Ging de heer Cavaljé alleen, dan mocht hij graag even bij de Weduwe Hendriksen-van Essen aangaan, waar hij een rustig praatje maakte, meest over geestelijke zaken, want deze mensen trokken alle dingen van het dagelijks leven steeds in het geestelijke vlak en zochten overal Gods hand in te zien; zij leefden, zoals men dat noemde „dicht bij den Heere“. Bij de heer Cavaljé was dit niet slechts „lip-pentaal“, want door zijn daden

heeft hij getoond dat zijn hart er bij was. In die dagen gingen alle mensen van het dorp, de een trouwer dan de ander, een heel enkele alleen op Oudejaarsavond, naar de Oude Hervormde Kerk. Er stond hier toen echter een predikant, die door zijn preken en verder optreden velen van de kerk deed vervreemden. De burgerij, vooral het vrouwelijk gedeelte, moest het ontgelden; al wie niet met de witte knipmuts op in de kerk kwam, werd, op vaak ruwe wijze, uitgemaakt voor werelds en wat dies meer zij. Als er iemand in de kerk kwam, met ook maar één strikje of bloempje op de hoed, nam hij de gelegenheid waar om zijn boetpredikerachtige talenten te tonen.

De prediking was zeer wettisch en alle evangelische warmte ontbrak. Degenen, die dit als een gemis voelden, kwamen in twee groepen bij elkaar. Eén reeds vanaf 1882 in het koetshuis van de heer Cavaljé in de Molenstraat en één bij Wouter Dekker in de Bergstraat, die een huisje bewoonde op de oosthoek van de Bunschoterweg. Dit huisje werd spoedig te klein en men vond toen meer ruimte in de kleermakerij van de weduwe Hendriksen, waar nu de slagerij van Van Deutekom is. Hier was reeds lang een „koffiehuis“ voor kerkgangers die tussen de diensten van half tien 's morgens en twee uur 's middags, welke diensten elk meer dan twee uur in beslag namen, niet heen en weer naar huis konden lopen. Zij

brachten hun boterham mee en „Grietje-meu“ schonk koffie, waarvoor zij in de week weleens een gave in natura terug kreeg; in elk geval, als er geslacht was, een „huts-pot“ (een verse worst, wat varkensvlees en een stuk „schelhars“, dat waren enige karbonaden).

De mensen, die hier kwamen, stelden prijs op een bevindelijke prediking en wat zij in de kerk meenden te kort te komen, trachtten zij in onderlinge gesprekken aan te vullen. Een vooraanstaande onder hen was de schaapherder G. Davelaar, die een bijzonder grote bijbelkennis had. Achter de kudde breide hij niet, zoals zijn collega's, maar las hij in zijn zakbijbel. Hij bezat het diploma van godsdienstonderwijzer der Nederlands Hervormde Kerk. Hij „oefende“, d.w.z. preekte hier meermalen, maar zijn geweldig stemgeluid was voor een kamer eigenlijk te krachtig!

Hij was zeer bevriend met de heer Cavaljé.

Toen in Ede de Gereformeerde Kerk tot openbaring kwam, heeft hij die gemeente gediend als godsdienstonderwijzer, „oefenaar“ noemden men dit toen. In die tijd heeft hij de Gereformeerde Jongelingsvereniging „Amos 5 : 6a“ opgericht. Het „Zoekt den Heere en leeft“ was zijn levensdevies. Later is hij in Kamerik predikant op „artikel acht“ geworden en als gereformeerd predikant van Lunteren is hij geëmeriteerd. Zijn laatste levensjaren bracht hij in Ede door, waar hij als huis- en ziekenbezoeker nog zeer

gewaardeerd werd.

Toen het „gezelschap“ bij de Wed. Hendriksen ook te groot werd om in een particulier huis te vergaderen, liet de heer Cavaljé zijn koets-huis enigszins verbouwen en kwamen de twee gezelschappen er samen bijeen. Deze vergaderplaats kreeg de naam „Rehoboth“.

Om de hoogte van de vergader-ruimte wat te verminderen, werden dikke rietmatten op een balklaag gelegd. De muren werden gewit en op de stenen vloer stonden roodgeverfde banken. Ook was er een eenvoudig preekstoeltje. Leendert van Zoelen Hzn. deed dienst als organist.

Ongeveer 200 mensen kwamen hier in de week telkens bij elkaar. Men liet vaak predikanten van elders optreden, o.a. van de Schotse zendingsgemeente.

Op de „praatavonden“ vormde de kerkelijke beweging, die tot de Af-

scheiding van 1886 leidde, vaak een onderwerp van gesprek. Een ander punt van bespreking was het christelijk onderwijs.

Op veel plaatsen in ons land werden Christelijke scholen gesticht. Dit geschiedde zonder subsidie of andere steun van de overheid. Er was een buitengewone offervaardigheid bij rijk en arm. In Ede was de groep, die naar echt christelijk onderwijs verlangde niet zo groot. Er was immers een school (de openbare) waar goed onderwijs gegeven werd en waarvan de hoofden, in die tijd eerst „meester“ Neelmeijer (vader van de bekende inktfabrikant) en later „meester“ De Graaf een goede naam hadden. Zij waren voorlezer in de Hervormde Kerk, waarvoor zij een vergoeding kregen. Ook hielden zij het doopregister bij. De ouders moesten hun dopelingen bij hen aangeven en daarvoor 10 cent per kind betalen. Zij werden zodoende steeds beschouwd als mensen die bij de organisatie van de kerk behoorden, maar het onderwijs dat zij gaven moest volgens de wet zuiver neutraal zijn en daar hadden velen geen erg in. Zij vonden het al heel mooi en het was ongetwijfeld moedig, dat zij op vrijdagmiddag het laatste uur uit de Bijbel lieten lezen. De kinderen van de Joden werden dan naar huis gestuurd!

Naar de mening van de groep, die „gezelschap hield“ verhief echter een uur bijbellezen het openbaar onderwijs

Leerlingen van een der kostscholen, waaraan Ede vroeger zo rijk was
(getekend naar een oude foto)

niet tot christelijk onderwijs. Zij voelden zich niet verantwoord, daar zij meenden hun doopbelofte niet na te komen, als zij hun kinderen op een openbare, dus neutrale school lieten gaan. Zij begeerden niet een school, waar bij de gratie van de hoofdonderwijzer een uur per week uit de Bijbel gelezen werd, maar een waarin het gehele onderwijs getoetst werd aan Gods Woord en doortrokken was van de Geest van Christus.

De heer Cavaljé voelde de nood van deze mensen en riep enkele van hen samen om met hem het oprichten van een school te bespreken, statuten te ontwerpen en Koninklijke goedkeuring daarop aan te vragen, nadat deze ter beoordeeling aan Prof. Rutgers te Amsterdam waren gezonden.

Er werd dus een vereniging opgericht met het doel een school te stichten. Dit was niet de eerste po-

ging in die richting. Reeds in 1882 was door een groep mensen tot de Kerkeraad van de Nederlands Hervormde Kerk een verzoek gericht, om een christelijke school te openen. Hierop kwam aanvankelijk een afwijzend antwoord, maar een week daarna kwam er bericht, dat men er toch wel voor gevoelde en er een collecte voor zou houden. Die collecte werd weldra regelmatig gehouden en aangeduid als de „Collecte voor het bekende doel“. Waar de opbrengst van deze kerkcollecten terecht gekomen is, ben ik niet te weten kunnen komen.

Uit de contribuërende leden van bovenbedoelde schoolvereniging werd een bestuur gekozen, bestaande uit de heren : J. Tulp, voorzitter (dit was de grootvader van onze tegenwoordige, gelijknamige functionaris), A. van Domselaar, secretaris ; A. van Omme, penningmeester ; en de leden : Janus van

de Brink, Willem Jansen, Jacob van Kampen en Hendrik Klok.

De statuten werden door Z.M. de Koning goedgekeurd op 31 oktober 1887.

Het verdere verloop wordt treffend weergegeven in een schrijven van de „Vereniging De Kerkelijke Kas“ aan de Kerkeraad der Nederduits Gereformeerde Gemeente te Ede. Het ontstaan van deze kerk en het voornemen een school te bouwen vallen ongeveer in dezelfde tijd, waardoor het moeilijk is, ook voor hen, die zich deze dingen nog herinneren, deze zaken uit elkaar te houden, want de heer Cavaljé wilde de school zeer nauw aan de kerk verbinden. Zo kreeg de kerk rechten en plichten en de schoolvereniging ook. Later is deze band losgemaakt en is de schoolvereniging geheel zelfstandig geworden. Het bedoelde schrijven, dat in het schoolarchief aanwezig is, is merkwaardig genoeg om als toevoegsel of aanhangsel aan deze brochure te worden toegevoegd. Het is met bijzonder duidelijke hand geschreven en een typisch voorbeeld van de toen gangbare stijl en spelling.

Toen de vereniging eenmaal was opgericht werden terstond plannen gemaakt voor het bouwen van een school. De financiering kostte weinig hoofdbreken, want de heer Cavaljé schonk niet alleen de grond maar nam ook het betalen van de bouwsom van school en onderwijzers.

woning voor zijn rekening!

De aannemer G. Esser, deed het timmerwerk, het metselwerk werd door G. Gazenbeek verricht en het schilderwerk door W. de Nooy, Loodgieter was C. van Beek, wiens zaak later door A. C. Smits werd overgenomen.

Het was oorspronkelijk de bedoeling van de heer Cavaljé het onderwijzershuis aan de Telefoonweg te laten bouwen en de school daarachter, maar om een bijzondere reden vroeg hij aan het bestuur het andersom te doen. Later heeft hij aan mijn ouders meermalen zijn spijt daarover betuigd. Dit schoolhuis, dat uiterlijk nog geheel onveranderd is, ligt nu weggescholen achter de schoolgebouwen. Vanaf 1931 heeft het dienst gedaan als Fröbelschool.

Op 6 januari 1890 werd de school geopend. De heer Van Wijk, gekomen van Kootwijkerbroek, was het

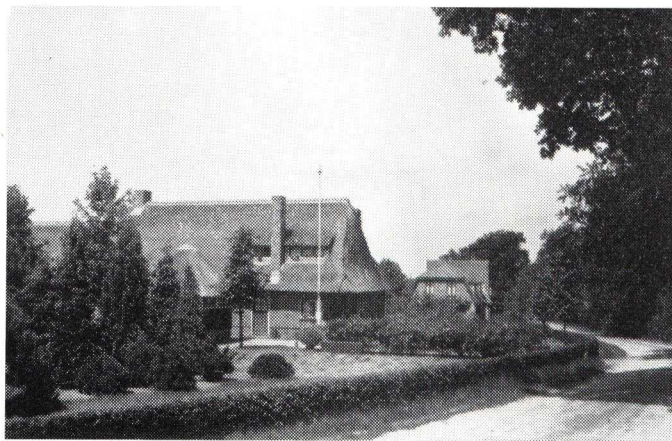
eerste hoofd. Hij kon beginnen met 92 leerlingen. Merkwaardigerwijs vond ik een aantekening, dat de aanne-
mers de kinderen trakteerden op melk en wittebrood,
artikelen, die in die dagen blijkbaar als luxe werden
beschouwd.

Het plein, dat rondom de school lag, was niet groot, voor
en achter de school en langs de Telefoonweg niet breder
dan 5 meter. Tussen school en onderwijzerswoning was
een gangetje van 1½ meter breed. Voor de leerlingen had
dit het voordeel, dat ze rondom de school konden spelen ;
voor de toen gangbare spelen, als „verlos“ en „klamp“
was dit eigenlijk ideaal. Aan de zuidzijde was het plein
door een hoge doornenhaag van het bouwland van de
heer Cavaljé gescheiden ; noordelijk door een beukenhaag
van de tuin van de heer H. J. v. d. Zandschulp.

Ongeveer een jaar na de opening van de school trok de
heer Cavaljé zich geheel terug uit de schoolwereld. Het
schoolbestuur wilde zijn dankbaarheid tonen, door hem het
ere-voorzitterschap aan te bieden. Een commissie werd
afgevaardigd om hem dit mee te delen, maar kwam terug
met de boodschap: „De heer Cavaljé meent gegronde
redenen te hebben hiervoor te bedanken. Hij betuigt zijn
ingenomenheid met het gekozen Bestuur en hoopt dat de
Here het werk zo mag zegenen, dat het zal leiden tot ver-
heerlijking van Zijn Naam en tot heil van het opkomend

Cavaljé Stichting

geslacht. De heer Cavaljé wenst de stichting der school te beschouwen als zijn dochter, die wel aan het Bestuur, als aan een man getrouwd is, maar daarom toch niet ophoudt zijn kind te zijn".

De heer Tulp gaf hem de verzekering: "... dat het kind, dat nu aan de zorgen van het schoolbestuur was toevertrouwd, zoveel als in het vermogen van het Bestuur lag, zou worden gevoed en gekweekt, opdat het onder de onmisbare zegen Gods mocht opwassen en blijk geven een planting Gods te zijn".

Gulden woorden, die blijk gaven van kinderlijk geloof en stoere vastberadenheid, wat ook wel nodig was, want de tegenwerking, heimelijk en openbaar, was, blijkens de notulen uit die dagen, vaak ernstig. Er waren mensen, die het jarenlang hebben volgehouden hun hoofd af te keren, als zij langs de school aan de Telefoonweg kwamen en met scheldpartijen waarin het bijvoeglijk naamwoord „dolle" of „dolerende" voorkwam, was de tegenpartij niet zuinig. Toch werd de school lang niet alleen door gereformeerde leerlingen bezocht en ook kwamen er weldra hervormden in het Schoolbestuur. Zo was de heer W. Willemsen, die op de boerderij woonde, aan de hoek van Telefoonweg en Molenstraat, meer dan 10 jaar penningmeester. Deze kwam met zijn vrouw ook steeds op de „gezelschappen", maar behoorde tot hen, die niet meegingen, toen uit die gezels-

schappen, de Gereformeerde Kerk ontstond. Dit waren er velen, wel ongeveer de helft. Op de vergadering waar het besluit tot stichting van die Kerk genomen werd, heeft de heer J. Tulp, zeer terecht gezegd: "... dat hij de vergadering wel in overweging gaf de moeite en kosten goed te overwegen; wie de stap doet, moet wel weten, dat hij niet alleen de maatschappij tegen krijgt en de vijanden, maar ook de vrienden".

De eerste jaarvergadering van de schoolvereniging werd door hem gesloten met de woorden: "... en zo bestaan wij dan tot hertoe reeds een jaar tot getuigenis dengenen, die Sion gram zijn".

Hoewel de heer Van Wijk er geen bezwaar tegen had, alle 92 leerlingen voor zijn rekening te nemen, achtte het Bestuur dit onmogelijk, ook omdat ze niet in één lokaal konden. Als onderwijzer werd aan-

gesteld de heer Van Veldhuizen, zoals de naam reeds doet vermoeden, lid van een Edese familie. Later kwam er nog een Bennekommer bij, n.l. de heer Pegman, tegelijk met de heer Van Maare, die later advocaat is geworden.

In 1902 kwam de eerste onderwijzeres, Mej. D. van Bleek uit Wageningen. Vóór die tijd werd het handwerkonderwijs gegeven door leden van de meisjesvereniging; de namen van de gezusters Melissen: Jacoba, Grietje en Betje leven nog het best in de herinnering van velen voort.

In 1897 was de heer W. van Wijk naar Utrecht vertrokken en werd hij opgevolgd door mijn vader, de heer J. A. Eijgenraam, die tevoren 11 jaar hoofd van de Christelijke School te Fijnaart (N.B.) was geweest. Op 31 december 1930 ging hij met pensioen.

In de jaren na 1900 is de school

herhaaldelijk verbouwd wegens voortdurende toename van het aantal leerlingen. De bouw van de zuidelijke vleugel — later de B-school — werd mogelijk toen na het overlijden van mevrouw Cavaljé in 1919, het Schoolbestuur door erfclating een stuk grond van 0,8 ha, tussen de school en de Veenderweg, er bij kreeg. Hierin spreekt iets van de verhouding, die de heer Cavaljé bedoelde, toen hij zei, dat de school zijn kind bleef.

Het mag hier wel vermeld worden, dat de heer Cavaljé, toen hij al bijna 80 jaar was, nog daadwerkelijk meedeed in het kerkelijk leven. Ook is hij een ijverig lid en hoofdbestuurslid geweest van de „Nederlandse Vereniging voor Israël“.

De kerk in de Molenstraat werd te klein, daarom bood hij grond van zijn tuin aan, om deze te kunnen uitbreiden. Toen echter juist in die tijd de zuster van zijn vrouw, die tot haar dood in het ouderlijk huis woonde, overleed, kocht hij de kerk met pastorie aan de Molenstraat, die hij eens geschonken had, terug en bood hij de Gereformeerde Kerk het huis, dat hij van zijn schoonzuster geërfd had, aan met een flinke som voor een nieuwe kerk er bij. Toen is de Noorderkerk gebouwd en daarmee kwam de Gereformeerde Kerk in het bezit van een nieuw bedehuis met pastorie, op een plaats, die toen beschouwd werd als eerste stand, zonder dat er door de overige gemeenteleden

grote offers voor behoeften te worden gebracht. Na het overlijden van mevrouw Cavaljé, bleek uit het testament dat het Schoolbestuur nog een schenking was toegedacht, n.l. een stuk grond, ter grootte van 1,25 ha, in de punt tussen Bergstraat en Paasbergerweg. Er was echter een verplichting aan verbonden, die niet zo direct op het terrein van een schoolvereniging ligt. Er moest n.l. een Oude mannen- en vrouwenhuis op gesticht worden. Daarvoor was een bedrag van f 5000,— voor de bouw en van f 4000,— voor onderhoud gelegateerd. Dit testament was opgemaakt omstreeks 1900, dus voordat de eerste wereldoorlog de bouw prijzen zo sterk deed stijgen. Daarom was het in 1920 onmogelijk voor die som een dergelijk gebouw te zetten. Toch wilde het Schoolbestuur, uit piëteit voor de familie Cavaljé gaarne het legaat **mèt** de verplichtingen aanvaarden.

Een middel om aan meer geld te komen zou b.v. geweest zijn langs Bergstraat en Paasbergerweg bouwterreinen te verkopen. Daar was toen, vooral in die omgeving, veel vraag naar. Maar de Gemeente Ede wilde daarvoor liever geen toestemming geven, om het panorama op het dorp en de daarachter liggende Gelderse Vallei en Utrechtse Heuvelrug niet kwijt te raken. Men is daarom overeengekomen, dat de Gemeente een servituut op deze grond zou verkrijgen, waardoor er een bouwverbod op kwam te lig-

gen. Aan de Schoolvereniging betaalde zij daarvoor f 8000,—.

Door deze kapitaalsvermeerdering kon men toen de „Cavaljé-Stichting“ bouwen. Het is een gebouw geworden, dat een sieraad in deze zo mooie omgeving genoemd mag worden. Een passend gebouw ook, dat zes kleine woningen met een gemeenschappelijke gang bevat, die voor lage prijs aan oudere echtparen of alleenwonenden worden verhuurd. Een commissie uit de Schoolvereniging heeft dit gebouw in beheer. De exploitatie moet voorzichtig geschieden, daar er doorgaans een tekort op de rekening is. Het Schoolbestuur past dit echter met genoegen bij, daar dit gebouw het enige tastbare is, dat de buitenwereld rechtstreeks in aanraking brengt met de naam Cavaljé. Nu de Gereformeerde Kerk plannen heeft om in het Beatrixpark een bejaardencentrum te stich-

ten, ligt het in de bedoeling de Cavaljé-Stichting ook in exploitatie te geven aan het bestuur van dat tehuis.

Al moge dan de naam Cavaljé slechts door één stichting aan de vergetelheid onttrokken worden, in de harten van allen, die hem gekend hebben of al langer met de Scholen met de Bijbel te maken hebben en zodoende met de wordingsgeschiedenis van deze scholen op de hoogte zijn, wordt grote dankbaarheid gewekt, als zij denken aan hetgeen de heer Cavaljé gedaan heeft voor de zaak en de naam des Heren in ons dorp.

Een dankbaarheid, waaraan het Schoolbestuur gaarne gestalte heeft willen geven door het aanbrengen van een passend gedenkteken, vervaardigd door de kunstenaar Lex van Voorst, oud-leerling van de School met de Bijbel aan de Telefoonweg, aan het gedeelte van dit complex, voor de bouw waarvan de heer Cavaljé nu ruim 70 jaar geleden de benodigde gelden geschonken heeft. De nog in leven zijnde verre familieleden van de heer Cavaljé zullen zich hierover ongetwijfeld met ons verheugen. Deze herinneringen werden ook opgehaald om voor het nageslacht, dat langzamerhand zo ver van deze, vaak bewogen, tijden afstaat, te worden bewaard.

Mogen zij er aan meewerken de liefde voor ons Christelijk Onderwijs te vernieuwen en te verdiepen, tot eer van Hem, voor Wiens glorie de heer Cavaljé zo graag bezittingen, waarover hij zich slechts rentmeester wist, afstond, om er zijn Meester mee te dienen.

Bijlage

Om de merkwaardige taal en stijl en vooral om de treffende inhoud volgt hierna een afschrift van het schrijven dat de „Vereniging De Kerkelijke Kas“ zond aan de Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Ede. Het is met duidelijke, rustige hand geschreven, zeer waarschijnlijk door de heer Cavaljé zelf.

*Van den Kerkeraad der Nederd. Gereformeerde gemeente
te Ede*

Ew. waarde Heeren,

Sedert 30 April 1888 is de wensch tot oprichting eener School met den Bijbel in deze gemeente, herhaaldelijk in Uwe vergadering ter sprake gebracht en werd de Vereeniging „de Kerkelijke Kas” door U aangezocht pogingen aan te wenden, om tot bereiking daarvan te geraken.

In onze Bestuursvergadering van den 24 Juli 1888 is deze gewichtige zaak met ernst en nauwgezetheid besproken en deed onze medebestuurder de Heer Cavaljé aanbod tot gratis afstand van een hem toebehorend huis en erf, gelegen aan de Paaschberg alhier, om zoo mogelijk tot het zoo gewenschte doel te geraken.

Die bezitting wilde hij tot dat einde afstaan, aan de Vereeniging „de Kerkelijke Kas” door Z.M. bij besluit van 31 October 1887 N. 21 als rechtspersoon erkend, en wel ten bate van de Nederd. Geref. gemeente te dezer plaats. Na zamenspreking met de leden Uwer Vergadering werd het duidelijk, dat, hoe ook de aanbieding ten hoogste werd gewaardeerd, de ligging van genoemd eigendom,

als buiten de kom der gemeente, voor de schooljeugd minder gewenscht is.

De Heer Cavaljé bleef werkzaam om zo mogelijk tot verwezenlijking van het groote beoogde doel te geraken en bracht in onze Vergadering de door hem ontworpen Concept Statuten tot stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel te Ede, ter sprake, daarna bij missive van den 17 september 1888 aan Uwe beoordeling zijn onderworpen.

Den 29 October 1888 werd in gecombineerde Vergadering des Kerkeraads en der Kerkelijke Kas genoemd Ontwerp breedvoerig besproken en goedgekeurd; de Vereeniging „de Kerkelijke Kas” ontving opdracht, die Concept-Statuten met begeleidend schrijven ter bekrachtiging op te zenden aan Z.M. den Koning, ten einde rechtspersoonlijkheid te ontvangen.

Die Statuten, onderteekend door Wm. Bussink, R. Melissen, C. van Beek, A. van den Dikkenberg, P. van Reenen en G. J. C. Cavaljé verwierven de gevraagde Koninklijke goedkeuring bij Z.M.'s besluit van den 30 December 1880 No 30.

Genoemde onderteekenaren hebben zich daarna geconsti-

Dat voor de schoollokalen en voor de woning van den onderwijzer geene boomen of opgaand plantsoen wordt aangebracht.

Dat het rasterwerk, dienende tot afscheiding van school en onderwijzerswoning van het aangrenzende erf van den Heer Cavaljé, in goeden staat wordt onderhouden en daarop niets, van welken aard ook, wordt uitgesteld.

Dat het onderhoud der gebouwen als zijnde eigendom der Nederd. Geref. gemeente alhier, komt voor rekening der Kerkelijke Kas .Schoonmaken der lokalen, het witten en onderhoud der binnenmuren, herstel van glasruiten, komt ten laste van het Schoolbestuur.

Dat voor stipte nakoming door den Kerkeraad en door de Vereeniging „de Kerkelijke Kas“ immer de meeste zorg zal worden gedragen.

Aangezien die voorwaarden niet alléén zeer billijk en min bezwarend, de voorrechten daarentegen van overwegend gewicht zijn, hebben wij het verrassend aanbod, dankzeggend aanvaard.

Een duplicaat van dit schrijven, zal op verzoek van den gever, mits door de Namen van onze Bestuursleden onderteekend, aan den Heer Cavaljé worden toegezonden.

Aangenaam zal het ons zijn, dat dit stuk, ook door de leden Uwer vergadering wordt onderteekend en kopijelijk in het Notulenboek van den Kerkeraad wordt opgenomen.

Het Bestuur der Vereeniging „De Kerkelijke Kas“ alhier

G. J. C. Cavaljé

P. van Reenen

H. Bussink

H. Klok

A. v. Domselaar

Ede, den 10en December 1889.

De Kerkeraad der Nederd. Geref. gemeente te Ede:

W. Bussink

R. Melissen

H. v. d. Weerd

} ouderlingen

C. van Beek

A. van den Dikkenberg

H. v. d. Hul

} diakenen

E. Eisma, v.d.m. te Bennekom, consulen

Ede, den 24 December 1889.

tueerd als „voorlopige Commissie tot oprichting en instandhouding van scholen met den Bijbel te Ede“.

De Heer Cavaljé stelde nu ter beschikking een stuk bouwgrond, gelegen in de nabijheid der villa „Rust-Hoeve“ welk terrein door ons, evenals door Uwe vergadering, allesints gewenscht en onder dankbetuiging aanvaard werd. Den 16 April 1889 heeft de overdracht van dit stuk grond bij Notariële akte plaats gehad in tegenwoordigheid van de Heeren A. van Domselaar, H. Klok, H. Bussink, P. van Reenen en G. J. C. Cavaljé, allen bestuursleden der Vereeniging „de Kerkelijke Kas“.

Van toen af heeft zich het Bestuur van „de Kerkelijke Kas“ onledig gehouden met het opmaken van plan, bestek, teekening en begroting van kosten van School en Onderwijzerswoning.

De Heer L. van Zoelen Hzn. is met die werkzaamheid belast geworden met dat gevolg, dat de door hem ontworpen teekening van beide gebouwen mede aan het oordeel Uwer vergadering kon worden onderworpen. Den zakelijken inhoud van Bestek en voorwaarden waarnaar de aanbesteding kon geschieden, werd U medegedeeld. Na gemeenschappelijk overleg werd de aanbesteding van School en Onderwijzerswoning, vastgesteld op Maandag 29 April 1889.

Aannemer van beide gebouwen is geworden de Heer G. Esser alhier, voor de som van f 9656.

Het opzicht van den bouw is opgedragen aan den Ontwerper van Bestek en voorwaarden en van de teekening der gebouwen.

Uitnemend hebben beiden zich van hun taak gekweten, — ten genoeg van het Bestuur is het geheele werk bijna en zonder onheilen, dank zij den Heere, voltooid.

Verblijdend zal U nu de mededeeling zijn, dat reeds meer dan de helft van de aannemingssom en de helft van het bedrag den Bouwopzichter toekomende, door onzen medebestuurder de Heer Cavaljé is betaald, die ook het nog verschuldigde bedrag voor zijne rekening wil nemen onder uitdrukkelijk beding der navolgende voorwaarden:

Dat één der Schoollokalen naar keuze van het Bestuur der Jongelings-Vereeniging wordt afgestaan aan die Vereeniging-voorzitter de Heer G. Davelaar, tot het houden hunner avondvergaderingen. Dat de lokalen tot geen ander einde worden afgestaan dan voor zaken des Heeren gemeente betreffende ter beoordeeling en goedkeuring van den Kerkeraad der Nederd. Geref. gemeente alhier.

Dat de vergaderingen van het Schoolbestuur gehouden worden in des onderwijzerswoning, en wel in de kamer met schoorsteenmantel, waarin zich bevindt eene kast tot berging van stukken tot het Archief behoorende.

In de gang bevindt zich een privaat, speciaal ten dienste van de leden van het Bestuur.

School met de Bijbel met meesterswoning, gezien vanaf de Veenderweg (1922)

